

שיעור לתלמידי מכון גרוס, ירושלים תשרי-חשון תשס"ה

INTROD: will give on fault-line bet ואגדה הלכה—in sense that largely impractical today but serious theological implications philo of Hal.

All this, in addition to its timeliness: ענייני שבת

1. ע'ד קל ימי הארץ זרע וקציר וק'ר נח'ם וק'ץ נח'ר יום וליילה לא ישובות
2. סנהדרין דף נח/ב ונט/א-- ואמר רש"ל עכו"ם ששבת חייב מיתה שנאמר ויום וליילה לא ישובות... אמר רבינא אפ' שני בשבת. וליחשבה גבי שבע מצות? כי קא חשיב, שוא"ת, קום עשה לא חשיב; והא דינין קו"ע הוא וקא חשיב? קום עשה ושב אל תעשה נינהו.

וא"ר יוחנן עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה-- לנו מורשה ולא להם. וליחשבה גבי שבע מצות? מאן דאמר מורשה מיגול קא גזיל לה, מאן דאמר מאורסה דינו כנערה המאורסה דבסקילה. מיתבי, היה רבי מאיר אומר: מניין שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם; כהנים ליום וישראלים לא נאמר, אלא האדם, הא למדת שאפילו עכו"ם ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול? התם בשבע מצות דידהו.

3. רמב"ם הלכות מלכים פרק י-- עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה לא יעסוק אלא בשבע מצות שלהן בלבד, וכן עכו"ם ששבת אפילו ביום מימות החול אם עשאהו לעצמו כמו שבת חייב מיתה, ואצ"ל אם עשה מועד לעצמו. כללו של דבר אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעתן אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצות או יעמוד בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע ואם עסק בתורה או שבת או חדש דבר מכין אותו ועונשין אותו ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה אבל אינו נהרג: (מהרש"א: שהרמב"ם ס"ל שכל מה שאינו מז' מצוות ב"נ אין נהרגין עליה)

4. היחיד המעורר תמיהה על גוי ששבת: ספר אור זרוע ח"ב - הלכות ע"ש ס' א-- משה שכח לומר פרשת שבת שאמר לו הקב"ה. כיון שבאו ואמרו לו שלקטו לחם משנה, נזכר משה ואמר להם [במרה] הוא אשר דבר ה'. הרי למדנו ששבת נאמרה לבני נח [שכל זמן] שלא קבלו ישראל את התורה נקראו ב"נ ונשנית בסיני כדכתיב בעשה"ד זכור את יום השבת לקדשו מעתה י"ל שעכו"ם מוזהרים על השבת דאמרינן בסנהדרין א"ר יוסי בר חנינא גל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני, לזה ולזה נאמרה, וא"כ תקשי הא בההיא שמעתא אמר ר' שמעון בן לקיש עכו"ם ששבת חייב מיתה שנאמר יום וליילה לא ישובות, אדרבה מצווה הוא על השבת מדרכי יוסי בר חנינא. מיהו י"ל דלסימן מילתא בעלמא איתמר. כי הלכות' לא נאמרו כ"א בסיני והכי אמרינן התם גבי מילה ושאר מצות:

5. שו"ת שרידי אש חלק ב סימן נו עמוד תקד-- ולא אמנע מלהודיע לכת"ר מה שמצאתי לפני שלושים שנה ויותר בספר אחד, בשם חכם אחד, כי המאמרים בסנהדרין על עכו"ם ששבת ועל העוסק בתורה, נאמרו נגד כת הנוצרים הראשונים, שפרקו מעליהם ברית מילה אבל קיימו את השבת וגם עסקו בתורה והיו מזדווגין לבני ישראל בשבת ומועד ושמעו כל דבריהם ואח"כ הלכו והלשינו עליהם בפני הרשות. והביא ראיה ממה שנאמר בדברים רבה פ"א, י"ח: "ואמר ריב"ח: גוי ששמר את השבת עד שלא קבל עליו את המילה חייב מיתה. למה? שלא נצטווה עליה". אולם הרמב"ם ושאר הראשונים הבינו את הדברים כפשוטם, שהדברים נאמרו לכל גוי, ואין לנו רשות לזוז מדברי הראשונים על פי השערות מחוכמות.

לפני עשרות בשנים, כשנמנית למורה למדעי היהדות במכללה אשר בעיר גיעססען, חיברתי תשובה ארוכה בנידון זה, וגם לפני כמה שנים, כאשר הרב טייץ מעליזאבטע

שליט"א, עורר שאלה ב"הפרדס" אם מותר להרצות שיעור תלמודי ברדיו כאשר גם אינם יהודים שומעים שיעור זה, כתבתי לו תשובה ארוכה בנידון זה.....כבר עמדתי על דברי הרמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ט, שמדבריו משמע שיסוד האיסור הוא לשמור על המחיצה שבינינו לביניהם, ולפיכך עכו"ם ששבת או עסק בתורה אינו חייב אלא אם עושה כן מתוך כוונה דתית...ובכן, אם הוא לומד מתוך תיאבון לידיעת תורת ישראל אינו חייב וממילא אין כאן איסור של לפני עור. ובאותה תשובה הבאתי כמה מדרשים, שמהם יוצא שזוהי כוונת האיסור.

6. שו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר חלק א - יו"ד סימן רל --ובזה שפיר ישב הרמב"ם מה שרבים מחכמי אוה"ע צועקים נגד התלמוד שאמר גוי ששבת חייב מיתה, וע"ז נתן הרמב"ם טוב טעם ודעת שבזמן מלבו דת חדש ואינו עושה את השבת בשביל התורה, רק בודה לו דת על פי שכל אנושי לבד ולא דת של אלקינו ית"ש, ועדיין הוא ע"ז ג"כ כמו שהתחיל רמב"ם בלשונו עכו"ם שעוסק בתורה, הרי שנשאר עכו"ם ועוסק בתורה כדי להמציא דת חדשה, ובזה משחית לכל בעל דת וכמו שאין לו אמונה כלל מש"ה חייב מיתה וגרע מעכו"ם אחר,

=====

7. יומא כח ע"ב--אמר רב: קיים אברהם אבינו כל התורה כולה... רב אשי: קיים אברהם אבינו אפ' עירובי תבשילין, שנ' תורת - א' תשב"כ וא' תורה שבע"פ
[האם הנושא של קיום המצוות לפני סיני מסתדר עם שיטת רס"ג על שכליות התורה?]

8. א"כ לפי חז"ל האבות שמרו שבת. וא"כ קשה, שהלא היה להם דין ב"נ עד סיני, וא"כ היה אסור להם לשמור שבת?

9. והמקנה והפנים יפות: קודם מ"ת, יום--לילה; אחר מ"ת, לילה--יום, והאבות נהגו בשבת כמו שיהיה אחר מ"ת, נמצא ששמרו שבת כליל שישי ועד מוצ"ש - וזה כגמ' יומא שקיימו כל המצוות, אבל מה שעשו מלאכה במוצ"ש בזה חיללו שבת דאז וגזרו מדין עכו"ם ששבת כבגמ' סנהדרין.

10. ועוד תירוצ' מאחד מהאחרונים: הביאו מרמב"ן עה"ת שגוי אסור לשבות מל"ט מלאכות, אבל איסור מעשה חול לומדים לא ממלאכת המשכן אלא ממ"ע של שבתון. וא"כ ב"נ ששבת מכל מלאכות אבל עבר על עובדין דחול (שאינו אסור אלא לישראל), נמצא שנוהר ממלאכה אבל עשה מעשה חול--לא עבר על לא ישבותו, שהרי עשה מעשה חול, אבל כן קיים מצות שבת בתוך מצוות כהת"כ!